

Nováki Gyula – Uzsoki András Tihany, Óvár őskori földvére

Kutatástörténet

Az Óvár, mint régészeti lelőhely, a 19. század óta ismert. Rómer Flóris 1870 körül gyűjtött leleteket.¹ Récsey Viktor 1890–1891-ben folytatta a leletgyűjtést, ő az első, aki a sáncot röviden leírta. Ásatást is végzett, egy helyen a sáncot is átvágta és egy halomsírt is megásott. 1891-ben kezdődött a Balaton tudományos kutatásának húszéves programja. Ezen résztvett Cholnoky Jenő földrajztudós mérnök is, akinek segítségével Récsey felmérte az Óvárat.² Kuzsinszky Bálint 1895-től ismerte az Óvárat, az itt végzett kutatásait 1920-ban tette közzé.³ Részletesen leírta a sáncokat, Récseyhez hasonlóan a belső területen néhány kisebb kutatóárkot ásatott, egy sáncátvágást és egy halomsír feltárását is végezte. Az Óvár térképét is közölte, készítőjét nem említette, de valószínű, hogy Cholnoky és Récsey fent említett felmérése. Kuzsinszky az akkori általános felfogást követve újkőkorkor tartotta a sáncot, a két várrész közül pedig – tévesen – a felső várat gondolta a korábbinak. Ezekről a korai kutatásokról dokumentáció nem maradt fenn, csak rövid leírásukat ismerjük.

1958-ban a Kálváriához közel vízvezetékekkel kapcsolatban vágták át a sáncot, itt Nováki Gyula végzett megfigyeléseket. 1965-ben a Régészeti Topográfia előmunkálatai során végzett terepbejárások és a korábban előkerült leletek számbavétele alapján a kora, középső és késő bronzkor, valamint a kora és késő vaskor leleteit állapították meg.⁴

1969-ben légi felvétel készült az egész Óvárról és a halomsírokról, majd 1971-ben Uzsoki András közreműködésével az ELTE TTK Térképészettudományi Tanszékének hallgatói részletes geodéziai felmérést végeztek az Óvár területének kb. 2/3 részéről.⁵

1970–1971-ben az Óvár sánca alatt autóbusszparkoló kialakítása során három halomsírt elpusztítottak. A sür-

Prehistoric earthen fort of Tihany, Óvár

Gyula Nováki – András Uzsoki

History of research

Óvár as an archaeological site has been known since the 19th century. Flóris Rómer collected finds around 1870.¹ Viktor Récsey carried on with the collection of finds in 1890–91 and he was the first who gave a short description of the rampart. He also conducted excavations, cut through the rampart and unearthed a burial mound. The twenty-year program of the scientific research of the Balaton started in 1891. Jenő Cholnoky geographer engineer took part in this program and helped Récsey to survey the Óvár.² Bálint Kuzsinszky knew about the Óvár since 1895 and published the results of his investigations at the site in 1920.³ He described the ramparts in details, and, similarly to Récsey, opened some small trenches in the interior, cut through the rampart and unearthed a burial mound. He also published a map of Óvár. He did not mention who had made the map but it was probably the result of the above mentioned survey by Cholnoky and Récsey. Kuzsinszky, following the general concept of his period, affiliated the rampart to the Neolithic and regarded, mistakenly, the upper castle to be the earlier one from the two parts of the fort. No documentation has survived from these early investigation, we only have their short descriptions.

In 1958, the rampart was cut through by a nearby water pipe, offering the possibility for Gyula Nováki to make observations. Based on the evaluation of the finds recovered in the course of field walkings conducted as preliminary operations to the Archaeological Topography in 1965 and those collected formerly, early, middle and late Bronze Age and early and late Iron Age periods were identified.⁴

An aerial photo was made of the whole of the Óvár and the burial mounds in 1969, then, in 1971, the students of the Department of Cartography of the ELTE TTK accomplished, with András Uzsoki's co-operation, the detailed geodetic survey of about 2/3 of the territory of the Óvár.⁵

1 MRT 2 197–198.

2 RÉCSEY 1895, 12.

3 KUZSINSZKY 1920

4 MRT 2 197–198.

5 Eötvös Lóránd Tudományegyetem Természettudományi Kar Térképészettudományi Tanszék. A felmérést Füßy Lajos, Keresztesi Zoltán és Stegena Lajos egyetemi tanárok vezették. A térkép 1:1000-es léptékben, 50 cm-es szintvonalakkal készült. Az Óvár Balaton felé eső részének, a Kálvária (vagy Attila-domb) környékének, valamint a halomsíroknak felmérése sajnos elmaradt. A légi felvétel 980 m magasságból készült, 1:1000-es nagyításának lelt. száma 02/1970. A térkép és a légi felvétel az akkori titkosítás miatt nem volt hozzáférhető és közölhető, e tilalmak alól csak a közelmúltban szabadultak fel. Ez a felmérés képezte az Óvár tervezett régészeti kutatásának geotopográfiai alapját, valamint a hegy ÉK-i oldalában található Árpád-kori, lavra-rendszerű remetetelepén folyt régészeti, földtani és térképészeti kutatásoknak is, amit 1980–1985 között Uzsoki András irányított. Itt köszönjük meg Verebiné Fehér Katalinnak, a Tanszék tudományos munkatársának segítségét.

1 MRT 2 197–198.

2 RÉCSEY 1895, 12.

3 KUZSINSZKY 1920

4 MRT 2 197–198.

5 Department of Cartography of the Faculty of Natural Sciences of the Eötvös Lóránd University of Science. The survey was led by professors Lajos Füßy, Zoltán Keresztesi and Lajos Stegena. The map was made in a scale of 1:1000 with contour lines of 50 cm. The survey of the part of the Óvár facing the Balaton, the environs of the Kálvária (or Attila-hill) and the mounds has regrettably not been accomplished. The aerial photo was made from a height of 980 m. The inventory number of its enlargement in 1:1000 is 02/1970. The map and the aerial photo could not be obtained and published because of security regulations valid at that time, which were nullified only recently. This survey served as a geo-topographic basis for the projected archaeological investigation of Óvár and also for the archaeological, geographical and cartographic investigations of the Lavra-type hermits' settlement from the Árpadian Era in the NE side of the hill, which were conducted by András Uzsoki in 1980–1985. Here we would like to thank Katalin Verebi-Fehér scientific co-worker of the Department for her help.

gős leletmentő ásatást Uzsoki András vezette. 1971-ben ismét átvágták a sáncot vízvezetékekkel kapcsolatban, ugyanott, ahol 1958-ban, az új átvágás metszetét Uzsoki dokumentálta, de az Óvár területén folyó villaépítkezésekkel kapcsolatos földmunkáknál is végzett megfigyeléseket.⁶

Az Óvár új felmérése

1999 őszén mélyszántást megelőző leletmentő ásatásba kezdett Regénye Judit a „felső vár”-ban. Ezzel kapcsolatban ismét felmerült az Óvár felméréseinek a szükségessége, amire Nováki Gyula kapott megbízást. A felmérés ezúttal csak a sáncokra, a középső nagy árokra és a külső lejtőkre összpontosult.⁷ Így sikerült a sáncot teljes hosszában felmérni, a középső nagy sánc és árok viszonyát tisztázni a teljes területet átfogó sánccal.

Az 1999. évi felmérés közlésre történő feldolgozása során az 1969. évi légi felvétel és az 1971. évi felmérés – immár a titkosítás alól felszabadulván – jelentős mértékben gazdagította ismereteinket. Mivel az akkori felmérés nem terjedt ki az Óvár egész területére, ezért az 1999. évi térképet megtartottuk, de bizonyos szintvonalakat onnan átvettünk. Az 1969. évi légi felvétel még jól mutatja az Óvár alatti, azóta részben már elpusztított halomsírokat is. Ezért, felhasználva Uzsoki András ezekkel kapcsolatos ásatási dokumentációját is, a halomsírok bejelölésével gazdagítottuk a térképet.⁸ De bejelöltük Uzsoki megfigyelése alapján a Kálvária-domb oldalában a sánc külső oldala alatti elmosódott teraszt is, amely a betemetődött árkot mutatja (1. kép). A felső várról az 1971. évi felmérést felhasználva részletes térképet is szerkesztettünk, ezen a középső nagy sánc külső árka még az akkori állapotot tükrözi (2. kép).

A sánc

Szakszerű sáncátvágás még nem volt, ezért a sánc szerkezetére és korára nincs biztos adatunk. Récsey Viktor egy közelebről meg nem határozott helyen „feltörette” a sáncot. 2 m mélységben égett föld és faszénréteg között cserepeket, állatcsontokat talált.⁹ Kuzsinszky Bálint a „felső vár” DNy-i sarkán vágta át a sáncot 10 m hosszú,

Three burial mounds were destroyed during the construction of a coach parking under the rampart of the Óvár in 1970-1971. András Uzsoki conducted the urgent rescue excavations. In 1971, the rampart was cut once more by a water pipe, in the same place as in 1958. András Uzsoki documented the cross-section of the cutting and made observations at the earthwork connected to the construction of villas in the area of the Óvár.⁶

Recent survey of the Óvár

Judit Regénye started rescue excavations in the “upper castle” preceding deep ploughing in autumn 1999. On this occasion, the need for the survey of the Óvár was raised again, and Gyula Nováki was charged with the task. This survey focused on the ramparts, the central large ditch and the exterior slopes.⁷ In this way, the rampart could be surveyed in its entire length and the connection between the central large rampart and the ditch with the rampart enclosing the whole territory could be clarified.

When the survey of 1999 was prepared for publication, the aerial photo from 1969 and the survey from 1971, already freed from under the security regulations, largely added to our knowledge. Since the former survey did not extend to the whole territory of the Óvár, the map from 1999 was kept, although some contour lines were borrowed from the former one. The aerial photo from 1969 still shows the burial mounds under the Óvár, which have since perished. So, the places of the burial mounds were marked in the map after the photo and András Uzsoki’s relevant excavation documentation.⁸ We also marked the vague terrace observed by Uzsoki on the slope of the Kálvária hill, which indicates the filled-in ditch (Fig. 1). A detailed map was made of the upper castle using the survey from 1971, where the central large rampart and its outer ditch mirrors the contemporary conditions (Fig. 2).

The rampart

The rampart has not been cut through within authentic circumstances, so we do not have any reliable data concerning its structure and age. Viktor Récsey “had the rampart broken up” at an undefined spot. He found sherds and animal bones between layers of burnt soil and charcoal in the depth of 2 m.⁹ Bálint Kuzsinszky

6 Az újabb eredményekről előzetes jelentések: UZSOKI 1986, 1990; UZSOKI ANDRÁS RF 24 (1971) 17; 25 (1971) 22. Az ásatási dokumentációk: MNM Adattár III/23/1971, III/24/1971, V/39/1972, V/40/1972;

7 A megbízást a Kulturális Örökség Igazgatósága adta. A felmérés 1999. szeptember 27–október 8. között négy napi munkával történt. Az Óvár belső területének adatait a kataszteri térképről és a VÁTI 1985. évi rendezési tervéből vettük át. Utóbbiról a 10 méterenkénti szintvonalak egy részét is, bár ezek nem pontosak és csak nagy vonalakban adnak tájékoztatást a terület domborzatáról.

8 A ma még látható két nagy halomsír, továbbá a felettük lévő domboldalon egyelőre még csak a légi felvételen látható kis halomsír részletes felmérése, az autóbuzsparkolóval együtt, mielőbb szükség lenne, hogy a védelem alá helyezés legalább ezeknél megtörténhessen.

9 RÉCSEY 1895, 10–11.

6 Preliminary reports on the recent results: UZSOKI 1986, 1990; UZSOKI ANDRÁS RF 24 (1971) 17; 25 (1971) 22. Excavation documentations: MNM Archives III/23/1971, III/24/1971, V/39/1972, V/40/1972.

7 The assignment came from the Directorate of the Cultural Heritage. The survey was made in four days between 27. September and 8. October, 1999. The data of the interior of the Óvár were borrowed from the cadastral maps and the town development plan prepared by the VÁTI in 1985. Some of the contour lines by 10 m came from the latter map, although they are not correct and provide only a sketchy information about the terrain.

8 The detailed survey of the two large burial mounds that can be seen to date and the small mound that can be seen only in the aerial photo, together with the area of the coach parking would be necessary as soon as possible so that the features could be put under protection.

9 RÉCSEY 1895, 10–11.

1,5 m „mély” (bizonyára szélességet jelent) árokkal. Leírása szerint a sánc alul nagyobb, felül kisebb mésztufa- és mészkődarabokból áll, felső részében a faszéndarabok – véleménye szerint – fagerendákból származnak, a sánc tetején a földben sok cserép volt.¹⁰ Ezekről a korai sáncátvágásokról rajz nem maradt fenn.

1958-ban a Kálvária közelében vízvezetékkel kapcsolatban átvágták a sáncot, de csak a sánc külső és belső oldalát, a sánc tető 5 m szélességben érintetlen maradt, ezt a részt alul átfúrták. Ezt a hiányos sáncmetszetet Nováki Gyula rajzolta fel, mely szerint az egykori felszín vastag humuszrétegére fekete földet, illetve fehér kőtörmelékét szórtak vékony vízszintes rétegekben. A sánc felső része 2 m vastagságban hamus földből állt, sok égett paticcsal.¹¹

1971 februárjában ismét átvágták a sáncot a vízvezetékkel kapcsolatban, ugyanott, ahol 1958-ban. Ezúttal sem vágták át a sánc tetőt, a kiásott árok metszetét Uzsoki András dokumentálta. Rendszeres ásatásra ezúttal sem volt lehetőség, de Uzsoki a sánc tető szélétől 15, illetve 21 méterre egy-egy szondázással egy már betemetődött árkot tudott megállapítani. Az árok szélessége 6–8, mélysége kb. 1,5 m volt. Az árok külső oldala kissé megemelkedik, de ásatás nélkül nem lehetett eldönteni, volt-e itt is sánc. Ennek ismeretében Uzsoki bejárta a Kálvária-domb sűrű erdővel benőtt lejtőjét és a sánc alatt 15–20 méterre megtalálta az elmosódott teraszt, amely szerint a betemetődött árok a domb alján tovább folytatódik.¹² (3. kép)

A halomsírok

Az Óvár alatti halomsírokat Rómer Flóris már ismerte. Récsey Viktor a falu felé esőt „keresztül-kasul” átmetszette és – leírása szerint – az aljáig felásatta, de csak a tetején talált újkori csontvázakat említette.¹³ A Kuzsinszky Bálint által közölt térképen öt halomsírt találunk, ő azonban csak négyet említett. 1905-ben egyet feltárt és röviden leírta.¹⁴

1970-ben autóbusszparkoló kialakításakor nem sikerült megakadályozni, hogy a halomsírok közül hármat megsemmisítsenek, teljes egészükben elhordják. A sürgős leletmentő ásatást – munkagépekkel egy időben, nehéz körülmények között – Uzsoki András vezette és dokumentálta. Két halomsírt mentett meg az utókor számára, legalább rajzok és fényképek formájában. A három halom 1972 márciusa végén örökre eltűnt a föld színéről (egy kisebbet simára legyalultak a gépek).¹⁵

A halomsírok közül kettő még ma is látható. Egy nagy a temetőn belül, annak K-i szélén magasodik, kis

cut through the rampart in the SW corner of the “upper castle” with a 10 m long and 1.5 m “deep” (it probably means wide) trench. He described that the rampart was composed of larger lime tuff and limestone blocks at the bottom and smaller ones at the top, and the charcoal pieces in the upper part, he thought, had come from timbers. There were many sherds in the earth on the top of the rampart.¹⁰ No drawing has survived from these early rampart investigations.

The rampart was cut through by a water pipe next to the Kálvária in 1958 but only the exterior and interior sides of the rampart were opened, the top of the rampart stayed unharmed to the width of 5 m, and only a hole was bored through it at the bottom. This incomplete cross-section of the rampart was drawn by Gyula Nováki. Accordingly, black earth and white stone rubble were spread in thin horizontal layers on top of the thick humus layer of the contemporary surface. The upper part of the rampart was composed of ashy soil in a thickness of 2 m, which contained many burnt daub lumps.¹¹

In February, 1971, the rampart was once more cut through by a water pipe, at the same place as in 1958. The top of the rampart remained intact this time as well, and the cross-section of the trench was documented by András Uzsoki. There was no possibility for systematic excavations but Uzsoki could discover a filled-in ditch 15 and 21 m from the edge of the top of the rampart in his test trenches. The width of the trench was 6–8 m, its depth about 1.5 m. The exterior side if the ditch was somewhat raised but it could not be decided without excavations if there had been a rampart there too. With this in mind, Uzsoki surveyed the densely forested slope of the Kálvária hill and found the vague terrace about 15–20 m under the rampart, which suggested that the filled-in ditch continued at the foot of the hill.¹² (Fig. 3).

Burial mounds

Flóris Rómer already knew the burial mounds under the Óvár. Viktor Récsey “criss-crossed” the one on the village side with trenches and, as he described, had it dug up to the bottom, still he mentioned only the Neolithic skeletons found on the top.¹³ Five burial mounds can be observed in the map published by Bálint Kuzsinszky but he mentioned only four. He unearthed and shortly described one of them in 1905.¹⁴

The destruction of three of these burial mounds could not be prevented at the time of the construction of the coach parking in 1970. They were pulled down to the very bottom. The urgent rescue excavation was conducted and documented by András Uzsoki within very

10 KUZSINSZKY 1920, 164.

11 MRT 2 197, 42. kép.

12 UZSOKI 1986, 246–247.; MNM Adattár III/24/1971, V/39/1972.

13 RÉCSEY 1895, 12.

14 KUZSINSZKY 1920, 167.

15 UZSOKI 1986, 248–249.; MNM Adattár III/23/1971, V/40/1972

10 KUZSINSZKY 1920, 164.

11 MRT 2 197, fig. 42.

12 UZSOKI 1986, 246–247.; MNM Archives III/24/1971, V/39/1972.

13 RÉCSEY 1895, 12.

14 KUZSINSZKY 1920, 167.

részét az autóbuszparkolóval kapcsolatban lefaragták. A halom ÉK-i oldalában nagy beásás nyoma látszik. A másik halomsír közvetlenül az autóbuszparkoló K-i szélé mellett van, füves, bokros terület, egy telek kerítéséig tart. A leírás szerint ezt áshatta meg Récsey Viktor.

Fentebb már említettük, hogy az 1969. évi légi felvételen még jól látszanak a halomsírok. Azonban nem csak a többször említett öt halom. Ezekből ÉK-re kb. 40 méterre, a domboldalon még egy kis méretű halom is jól látszik, de azóta sűrű bozót lepte el, ezért egyelőre nem sikerült a helyszínen azonosítani.

Uzsoki András ásatásai alapján a halomsírok kora a bronzkor vége – hallstattkor.

Összefoglalás

A legújabb mérések szerint a sáncok Récsey és Kuzsinszky óta alig változtak. A fennsík Balaton felőli, É-i, K-i oldalát igen meredek, több helyen szakadékos, sziklás hegyoldal övezi, itt mesterséges erődítésnek nincs nyoma a felszínen. A Ny-i és D-i oldalon azonban végig sánc zárja le, két vége a meredek, szakadékos É-i, illetve K-i oldalhoz csatlakozik. A sánc első építésekor folyamatosan végig futott a fennsík Ny-i és D-i szélén, belefoglalva a kálvária dombját is. Egy későbbi periódusban az Óvár fennsíkjának ÉNy-i végében alakítottak ki egy kisebb területet, ez a „felső vár”. A sánc ekkor bekanyarodott a belső területre, egyenes vonalban leválasztotta ezt a részt a fennsík többi, nagyobbik részéről, a DK-i oldala alatti nagy árokkal pedig a korábbi sáncot kb. 70–80 m hosszan megszakította, megsemmisítette. Ez arra mutat, hogy ekkor csak ezt a leválasztott részt erődítették meg.

A sánc végig jól követhető, bár több helyen erősen rongált állapotban van. A legépebb a felső várban, ami részben annak is köszönhető, hogy a villaépítkezések, kertekkel kapcsolatos földmunkák ezt a területet még nem érték el. A külső lejtőn hosszan elnyúló, elmosódott teraszról csak ásatás után lehetne eldönteni, vajon külső védővonal maradványa-e. A középre befutó sánc ma is impozáns magasságú, bár külső oldalából már sokat lefaragtak. Az 1971-ben készült felmérés a nagy árkot még épen találta, az elmúlt egy-két évben azonban ezt is nagyrészt feltöltötték és házakkal beépítették.

Tovább haladva D és DK irányában, a sáncot sok helyen lefaragták belülről a kertek kialakításakor, közép tájon pedig hosszú szakaszon teljesen lehordták, ott ma már csak a hegyperem mutatja a sánc vonalát. Az Óvár DK-i vége közelében a község felől kocsút vezet a belső területbe. Ez lehetett az eredeti kapu, de az újkori útépítéssel erősen kiszélesítették.

A sánc a DK-i végén meredeken felfut a Vízmű körüli, természetes dombra. A Kálváriánál kb. 25 m hosszú részt az 1920-as évek második felében, amikor a Kálváriát kialakították, teljesen lehordták. A sánc végül kis kanyar után meredeken indul lefelé a Balaton felé eső oldalba, de rövidesen egy út vágja át, a továbbiakban pedig már házak, kertek tüntették el végleg a sánc befejező részét.

hard conditions parallelly to the mechanic earthwork. He rescued two mounds at least on drawings and photos. The three mounds ultimately disappeared from the surface of the earth by the end of March 1972 (a smaller one was scraped off by scrapers).¹⁵

Two of the burial mounds are still visible. A large one rises within the cemetery at its eastern edge. A small part of it was scraped off at the construction of the coach parking. The trace of a large pit can be seen in the NE side of the mound. The other mound can be seen right next to the eastern edge of the coach parking. It stands in a grassy, bushy area stretching to the fence of a lot. According to the description, this was the one Viktor Récsey excavated.

It was mentioned above that the burial mounds can clearly be seen in the aerial photo made in 1969. But not only the five mounds mentioned several times. About 40 m NE of them yet another small mound can be seen. To date, this area is densely covered by bushes and the mound could not be identified at the site.

According to András Uzsoki's excavations, the burial mounds can be dated from the end of the Bronze Age and the Hallstatt period.

Summary

According to the recent survey, the ramparts have barely changed since Récsey and Kuzsinszky. A very steep, rocky hillside with several deep valleys borders the northern and eastern sides toward the Balaton, where there is no trace of fortification on the surface. The western and the southern sides are closed by a rampart in the whole length, the two ends of which reach to the steep northern and eastern sides segmented by deep ravines. In the first construction stage, the rampart ran in a continuous line along the western and southern edges of the plateau including also the Calvary hill. In a later period, a smaller area was separated in the NW end of the Óvár, this is the "upper castle". At that time the rampart turned into the interior territory separating this part in a straight line from the larger part of the plateau, while the former rampart was broken, destroyed, by a large ditch under the SE side. This implies that, in this period, only this separated area was fortified.

The rampart can be followed in the entire length although it is strongly damaged at several places. The best preserved part is in the upper castle, which is partly due to the fact that the villa constructions and the earthworks connected to the orchards have not reached this area. Only excavations can decide if the long extended, vague terrace on the outer slope is the remain of an outer defence line. The rampart turning into the interior has a significant height even to date, although a lot has been scraped off from the outer side. The survey in 1971 still found the large ditch intact. In the past few years, however, it was mostly filled in and houses were built over it.

15 UZSOKI 1986, 248-249.; MNM Archives III/23/1971, V/40/1972

A sánccal bezárt teljes terület hossza 840, legnagyobb szélessége 500 m. Teljes területe 24,29 ha, ezen belül a felső vár 2,98 ha. A sánc szerkezetének és korának megállapítására az eddigi sáncátvágások nem elegendők, egyelőre csak feltételezéseink lehetnek. A legvalószínűbb, hogy a teljes területet átfogó sánc a késő bronzkorban – kora vaskorban épült fel, a felső várat pedig a középső nagy sánccal talán már a kelták korában különítették el.

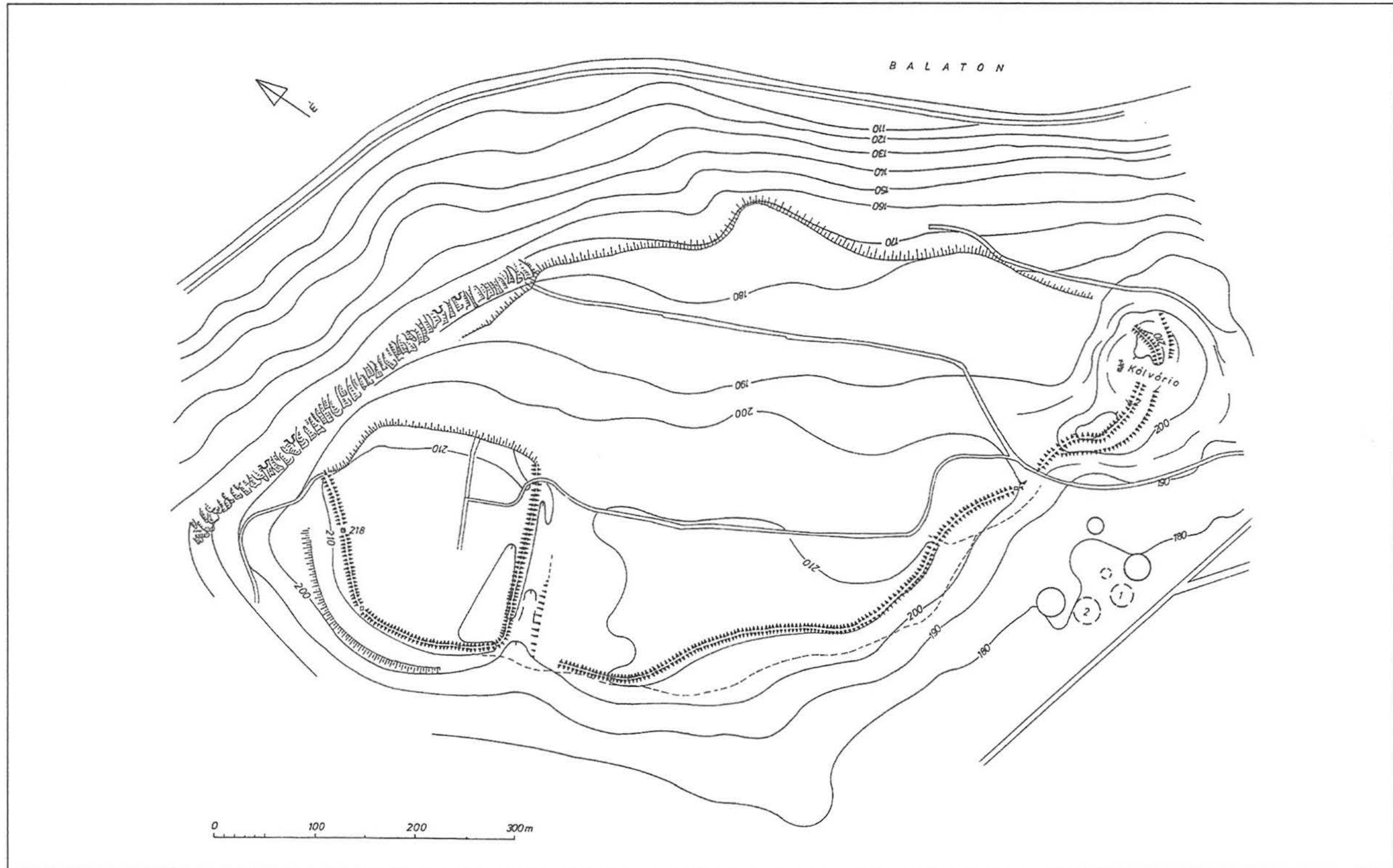
Further toward S and SE, the rampart was scraped off at several places when orchards were established, while a long stretch was entirely pulled down in the centre, where only the edge of the hill shows the place of the rampart. Near the SE end of the Óvár, a road leads into the interior of the fort from the village. This could be the original gate, which was largely widened by the construction of the modern road.

The rampart runs steeply onto the natural mound around the Waterworks. An about 25 m long stretch was entirely pulled down at the Kálvária in the second half of the 1920's when the Calvary was established. Finally, after a small bend, the rampart starts steeply downward on the slope toward the Balaton, but it is soon cut through by a road. From this point the houses and the gardens have wiped out the termination of the rampart.

The entire length of the area enclosed by the rampart is 840 m, its largest width is 500 m. The entire surface is 24.29 ha, from which the upper castle occupies 2.98 ha. The cuttings made thus far through the rampart are not enough to determine the structure and the age of the rampart, only hypotheses can be construed. The most probable theory is that the rampart that surrounded the entire territory was built in the Late Bronze Age and the early Iron Age, while the upper castle was separated by the large central rampart already in Celtic times.

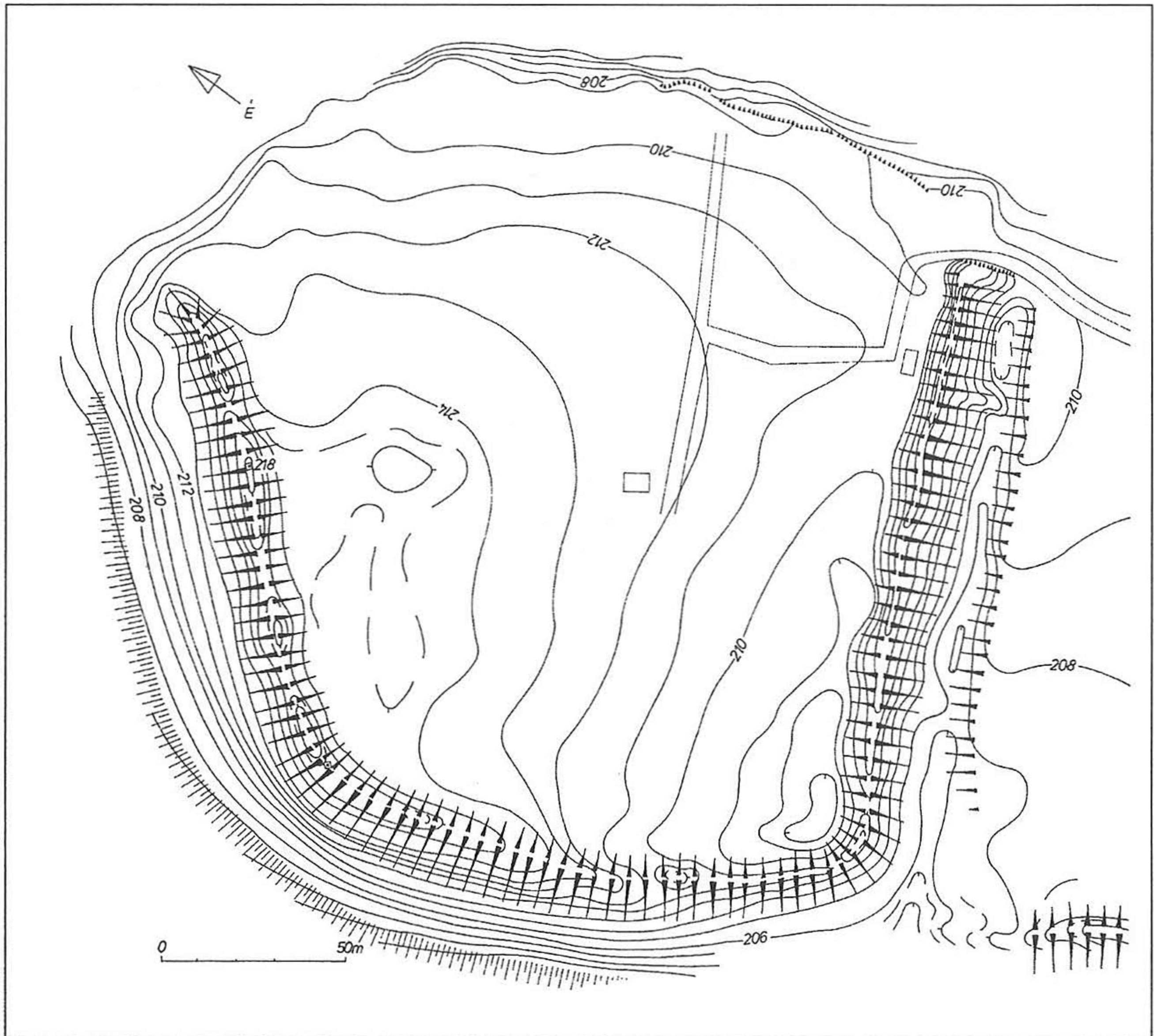
Irodalom • References

KUZSINSZKY 1920
MRT 2	KUZSINSZKY B.: A Balaton környékének archaeológiája. Budapest. Veszprém megye régészeti topográfiája. A veszprémi járás. (Magyar Régészeti Topográfia 2) Budapest 1969.
RÉCSEY 1895
Uzsoki 1986	RÉCSEY V.: A Balaton-vidéki régészeti kutatásaim némi eredménye. Veszprém. A. Uzsoki: Über die Höhensiedlung und Hügelgräber von Tihany. In: Hallstatt Kolloquium Veszprém 1984. Budapest 1986 (MittArchInst Beiheft 3) 245–250.
Uzsoki 1990	Uzsoki A.: A tihanyi Árpád-kori remetetelep kutatása (The Archeological excavation of the Árpádien-age Eremite Settlement in Tihany. In: Magyar Egyháztörténeti Vázlatok (Essays in Church History in Hungary. 2. Szerk. (editor): A. Uzsoki. Budapest 35–41.

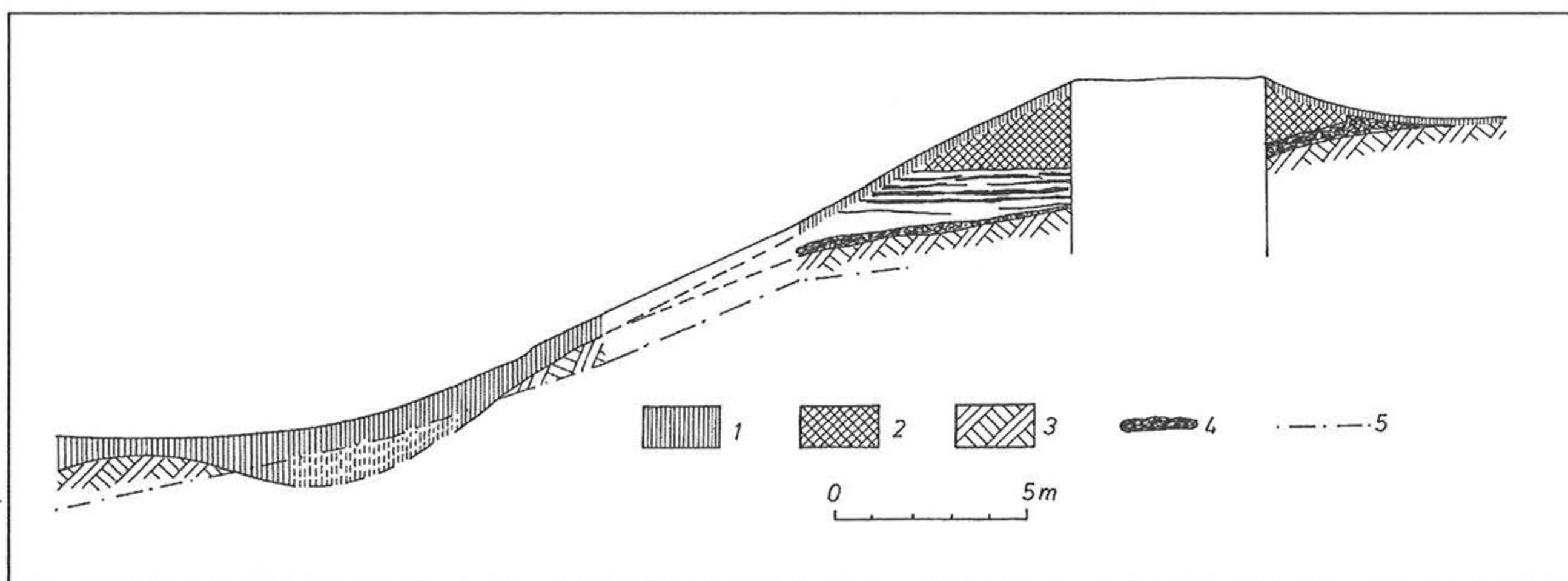
1. kép: Tihany, Óvár. Az 1999. évi felmérés, korábbi adatokkal kiegészítve.

Fig. 1: Tihany, Óvár. The survey from 1999 completed with former data.

2. kép: Tihany, Óvár felső vára. Az 1971. évi felmérés részlete alapján.

Fig. 2: Tihany, Óvár. The upper castle based on the detail of the survey from 1971.

3. kép: Az 1958. és 1971. évi sáncátvágás. 1 = humusz. 2 = hamus föld, égett paticsokkal. 3 = érintetlen, sziklás talaj.
4 = fekete, tiszta föld, kevés kőtörmeléssel. 5 = A feltárás határa.

Fig. 3: Cutting through the rampart in 1958 and 1971. 1 = humus. 2 = ashy soil with burnt daub. 3 = unbroken rocky soil.
4 = black clear earth with some stone rubble. 5 = the boundary of the excavation.